

PAMÄŤ A MOC

(Málo teórie na veľa príkladoch zo SR)

Potenciál využitia hist. pamäte mocou

- ❑ Historiografia ako konflikt interpretácií (P. Nora)
- ❑ Emocionálny potenciál minulosti.

Médium a moc

- Písaný text vs. naratívy (napr. zákon vs. fáma)
- Gramotnosť

- Tlač, rozhlas, televízia
- Internet

Formovanie etnológie pod vplyvom ideológií

- ❑ Prepojenie na národneidentifikačné hnutia
- ❑ Selektívny zber
- ❑ Úprava textov slovesnosti
- ❑ Idealizácia ľudu, ako nositeľa tradičného, starobylého, pôvodného

Postupný dôraz na objektivitu a profesionalizáciu

Vplyv marxizmu-leninizmu po 1948

Mimovedecké (vy)užívanie tradičnej kultúry

- ❑ Od národných obrození
- ❑ Kultúrne osvetové centrá
- ❑ Folklórne hnutie

Druhá polovica 20. stor.

- ❑ Tradičná kultúra ako triedny argument
- ❑ Masové zakladanie folklórnych súborov
- ❑ Po 1989 nacionalisticky orientované politické strany (na SR)

Minulosť - Boj o mýty

Boj o mýty

Miešanie ústnej tradície a reálnych historických udalostí
Nástroj legitimizácie, obhajoba starobylosti a pretrvania do súčasnosti

- ❑ ČR/SR – (Samova ríša), Veľká Morava, cyrilo-metodská tradícia
- ❑ ČR – kráľovské zeme adť.
- ❑ SR:
  - Súčasť Uhorska (1000 rokov poroby a útlaku)
  - Spoločné štátne celky s Českom (čechizácia a menejcennosť v rámci štátu)
  - Samostatná SR počas IIWW (kontroverzné) a v r. 1993 (nová vlna nacionalizmu na polit. úrovni)

-
- ❑ Prezentovanie národných hodnôt, vlastností a charakteru cez mýty a tradičnú kultúru
  - ❑ Posilňovanie identity
  - ❑ Tvorba a upevňovanie stereotypov

Nejasná správa o Svätoplukovi alebo Kto sú to Starí Slováci

Z: <http://www.webnoviny.sk/fotografia/133818/velka/svatopluk.jpg>

Boj o hrdinov

- ❑ Mýtizovanie hrdinovia ako vzor
- ❑ Privlastňovanie osobností
- ❑ Vyzdvihovanie a opomínanie osobností

Hrdinovia vs. mučeníci

- ❑ Spochybňovanie symbolov
  - ▣ Spájanie s iným, cudzím (symbolom)
  - ▣ Zľahčovanie skutkov
- ❑ V ČR viac mučeníkov ako hrdinov (podľa J. Holého)

Milan Rastislav a slovenský vojnový štát

M.R. Štefánik

- ❑ Evanjelik
- ❑ Stál pri vzniku 1. ČSR (demokrat a humanista)

„Slovakštát“

- ❑ Klerofašistický
  - ❑ Negatívny postoj k Štefánikovi
  - ❑ V druhej vlne pripisovanie ideologicky vyhovujúcich hodnôt

SR: 1989 a potom

- ❑ Oslabená národná identita
  - Možnosť zneužitia a manipulácie (všeobecná platnosť)
- ❑ Dva smery premeny hist. pamäte
- ❑ Vysporiadanie sa s predošlým režimom a ním vytvorenou historickou pamäťou
- ❑ Silné nacionalistické politické hnutia

-
- ❑ Znovuoživenie režimom tabuizovaných osobností a udalostí (M. R. Štefánik, A. Dubček)
  - ❑ Reinterpretácia hist. udalostí (Slovenské národné povstanie)
  - ❑ Založenie Ústavu pamäti národa (štúdium totalitných režimov, založ. 2002)

(Prečo stále nie je na SR múzeum komunizmu?)

90. roky v SR

- ❑ Nacionálne orientované strany
  - ❑ Budovanie identity preberaním rétoriky, mýtov a symbolov z 19. storočia
  - ❑ Posilňovanie stereotypu o „útlaku“ Slovákov
  - ❑ Hľadanie nepriateľa (Maďari, ČR, čechoslovakisti, Rómovia, Židia, inteligencia)
  - ❑ Silné využívanie tradičnej kultúry (spev, tanec, odev)
  - ❑ Politizácia náboženských a ďalších apolitických slávností

Odraz v jazyku politikov a žurnalistov

- ❑ Sémiotický posun slov „folklór,“ „tradícia,“ ľudový (polit. opozícia a inteligencia)
  - ❑ Negatívne konotácie
  - ❑ Ironické, kritické
  - ❑ Napr.: politický folklór, politik ľudového typu
- ❑ Silné využívanie auto- a hetero- stereotypov (hlavne politici)

Pierre Nora a miesta pamäti

- ❑ Projekt *Miesta pamäti* (7 zväzkov, široký pracovný tím)

Úvod publikovaný v: Nora, P.: Mezi pamětí a historií. In: *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: CEFRES, 1998, s. 8-18

- ❑ Pamäť vs. história
- ❑ Miesta a objekty, ktoré vo väčšine obyvateľov vyvolávajú rovnakú asociáciu minulosti, udržujú sa medzigeneračne, ich význam sa môže v priebehu doby meniť
- ❑ Miesta pamäti ako stret prirodzenej pamäte a histórie (vzájomné podmieňovanie)
- ❑ Fyzické, symbolické a funkčné zároveň
- ❑ Slúžia na „zastavenie času“

- ❑ Hmotné miesta pamäti
  - ❑ Prenosné – dokumenty
  - ❑ Topografické – prírodné, geografické (Tatry)
  - ❑ Monumenty - pamätníky
  - ❑ Architektúra – hrady, archív

- ❑ Funkčné – spolky veteránov, učebnice dejepisu, rodinné kroniky

- ❑ Symbolické – vydeľované na základe pamäť/história, oficiálne/prirodzené, moc/“ľud“

Pamäť v priestore

- ❑ Politizácia a socializácia verejného priestoru
- ❑ Symbolické „obsadenie“ priestoru

Architektúra

Pamätníky

Názvy ulíc, námestí

- Budujú a tvoria identitu (na národnej i lokálnej úrovni)

Architektúra

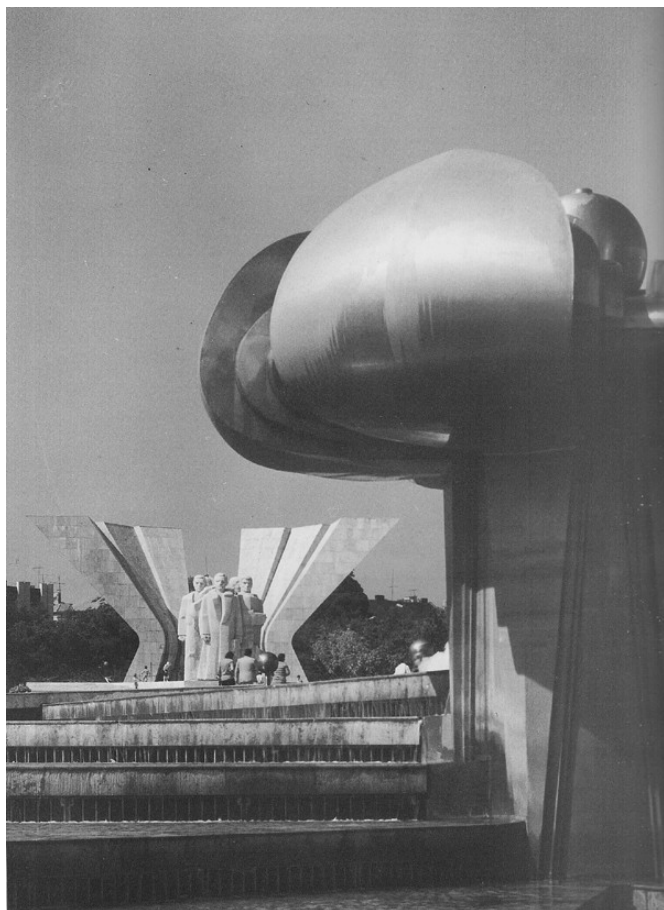

Palác kultúry a vedy, Varšava, 1952-1955

Z:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/05/PKiN_widziany_z_WFC.jpg

Pomníky (sochoborectvo)

Gottwaldovo námestie, Bratislava
Bratislava

Námestie slobody,

Z: <http://www.artalk.cz/wp-content/uploads/2012/11/a11.jpg> a

http://www.bratislava.sk/VismoOnline_ActionScripts/Image.ashx?id_org=700000&id_obrazky=59889&datum=22.10.2

Národné symboly

- ❑ Max Weber
  - ❑ Predpoklad sociálnej interakcie
  - ❑ Symbolické obsadenie priestoru
- ❑ Iracionálny výsledok emócií oproti racionálnemu jednaniu
- ❑ Hmotné a duchovné
- ❑ Komunikácia, identifikácia
- ❑ Vznik: „zhora“ a/alebo „zdola“

□ Základné delenie:

- verejné aktivity (sprievody, pohreby, slávnosti)
- verbálne prejavy (heslá, príhovory, hymny)
- ikonografické prejavy (znak, zástava, známky, historická maľba, portréty)
- pomníky
- krajina a jej zložky – územie, pohoria, rieky, charakter

Národné slávnosti

- ❑ Politický význam od Francúzskej revolúcie
- ❑ Nadväzujú na iné festivity
- ❑ Preberanie prvkov z iných festivít
- ❑ Upevňovanie pospolitosti, tvorba lojality
- ❑ Komunikácia do vnútra
- ❑ Manifestácia potenciálu a sily smerom von
- ❑ Rituál ako zjednocujúca a emocionálna zložka

- Kategorizácia slávnosti:
  - Vedome alebo nevedome nadväzujúce na staršie náboženské, dynastické či ľudové slávnosti
  - Pripomínanie významných udalostí národných dejín
  - Výročia osobností národného života – otec vlasti, buditelia, mýtickí hrdinovia
  - Pohreby národných osobností
  - Politické mítingy
  - Telovýchovné slávnosti

Trnkova Nová vlastiveda

<http://tv.sme.sk/v/22917/ktory-velkomoravsky-panovnik-bol-najvacsi-hnup.html>